

OKTAWIAN NAWROT, KRZYSZTOF OLSZAK

Rażące naruszenie prawa jako przesłanka skargi nadzwyczajnej

Gross Violation of Law as a Premise for an Extraordinary Appeal

The authors discuss one of the particular prerequisites of an extraordinary appeal – a gross violation of the law (see Article 89 § 1 p. 2 of Law on the Supreme Court). They analyse the indicated concept in the doctrine and jurisprudence to date. They include jurisprudence of the Supreme Administrative Court and the Supreme Court, both in cases other than based on an extraordinary appeal and proceedings based on an extraordinary appeal that has been carried out. The authors extensively present the understanding of this prerequisite in individual cases concerning inheritance, payment order, real estate, reopening of proceedings, and protection of personal rights. They compare the jurisprudence of the Supreme Court to its earlier jurisprudence in discussed matters.

OKTAWIAN NAWROT doktor habilitowany nauk prawnych

profesor Uniwersytetu Gdańskiego

ORCID – 0000-0002-9345-1198 / e-mail: oktawian.nawrot@ug.edu.pl

KRZYSZTOF OLSZAK doktor nauk prawnych

Szkoła Wyższa Wymiaru Sprawiedliwości, Uniwersytet Warszawski

ORCID – 000-0001-8304-0136 / e-mail: krzysztof.olszak@swws.edu.pl

SŁOWA KLUCZOWE: rażące naruszenie
prawa, skarga nadzwyczajna,
Sąd Najwyższy

KEYWORDS: gross violation
of law, extraordinary appeal,
the Supreme Court

1 | Uwagi ogólne

Trzeciego kwietnia 2018 r.^[1] w polskim systemie prawnym funkcjonować zaczął nowy, nadzwyczajny środek kontroli prawomocnych orzeczeń sądowych, określony przez ustawodawcę mianem skargi nadzwyczajnej, którego celem jest wyeliminowanie z obrotu prawnego wadliwych, naruszających zasadę demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości, orzeczeń sądowych, dotyczących konkretnych, zindywidualizowanych podmiotów^[2]. Rolą przeprowadzanej przez Sąd Najwyższy kontroli nadzwyczajnej nie jest więc eliminowanie z obrotu wszelkich wadliwych orzeczeń, lecz jedynie tych, które godzą w podstawy umowy społecznej będącej fundamentem demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, a zatem dotyczą określonego kształtu relacji pomiędzy jednostką a władzą publiczną (przedmiotowa strona zasady demokratycznego państwa prawnego) lub godności upodmiotowionej jednostki (podmiotowa strona zasady demokratycznego państwa prawnego)^[3].

Cel skargi nadzwyczajnej, jakim jest wyeliminowanie z obrotu wadliwego orzeczenia, zrealizowany zostać może wyłącznie w przypadku zaistnienia przynajmniej jednego z trzech uchybień wskazanych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.s.n. Wystąpienie tego rodzaju uchybienia potwierdza wadliwość zaskarżonego wyroku, a jednocześnie otwiera drogę do badania czy wadliwość ta powinna być usunięta z uwagi na naruszenie zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Jednym ze wskazanych uchybień, określonym w art. 89 § 1 pkt 2 u.s.n, jest rażące naruszenie prawa przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie. O ile samo pojęcie naruszenia prawa wydaje się posiadać określone i utrwalone znaczenie w języku prawnym i prawniczym, a w konsekwencji nie następuje nadmiernych trudności interpretacyjnych, o tyle określenie, co świadczy o rażącym charakterze takiego naruszenia, bywa problematyczne. Skoro więc jedynie kwalifikowane („rażące”) naruszenie prawa oznacza spełnienie wskazanej przesłanki szczególnej skargi

¹ Art. 136 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1904 ze zm.; dalej: „u.s.n”).

² Z wielu zob.: postanowienie Sądu Najwyższego z 3 kwietnia 2019 r., I NSNk 2/19.

³ Z wielu zob.: wyrok Sądu Najwyższego z 26 marca 2021 r., I NSNC 29/20.

nadzwyczajnej^[4], rozstrzygnięcie tego zagadnienia jawi się jako doniosłe zarówno w teorii, jak i praktyce.

2 | Pojęcie rażącego naruszenia prawa w doktrynie

Z uwagi na okoliczność, że termin „rażące naruszenie prawa” występuje w szeregu aktów prawnych, m.in.: art. 523 § 1 k.p.k.^[5]; art. 37 § 6 pkt 1, art. 139, art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a.^[6]; art. 477¹⁴ § 3, art. 479^{31a} § 3 k.p.c.^[7]; art. 141 § 2, art. 234, art. 247 § 1 pkt 3 ordynacji podatkowej^[8]; art. 149 § 1a, art. 154 § 2 ustawy z 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi^[9], stanowił on przedmiot wypowiedzi doktryny i orzecznictwa.

W postępowaniu karnym zarzut rażącego naruszenia prawa to podstawa kasacyjna, zaś w postępowaniu administracyjnym i podatkowym stanowi on m.in. przesłankę stwierdzenia nieważności decyzji i wyjątek od zakazu *reformationis in peius*. Z kolei art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 20 stycznia 2011 r. o odpowiedzialności majątkowej funkcjonariuszy publicznych za rażące naruszenie prawa^[10] stanowi, że ilekroć w ustawie jest mowa

⁴ Zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z 28.06.2022 r., I NSNC 450/21, w którym wskazano, że: „tylko „rażące” (a nie jakiegokolwiek) naruszenie prawa może stanowić podstawę wniesienia skargi nadzwyczajnej w świetle treści art. 89 § 1 pkt 2 u.sn”.

⁵ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1375).

⁶ Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 2000 ze zm.).

⁷ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. 2021 r., poz. 1805).

⁸ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 2651 ze zm.).

⁹ Dz.U. z 2002 r., Nr 153, poz. 1271.

¹⁰ T.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 1169. Na marginesie należy wskazać, że dodanie do art. 477¹⁴ § 3 k.p.c. zdania 2: „Jeżeli odwołanie wniesiono w związku z niewydaniem decyzji przez organ rentowy lub niewydaniem orzeczenia przez wojewódzki zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności, sąd w razie uwzględnienia odwołania zobowiązuje organ lub zespół do wydania decyzji lub orzeczenia w określonym terminie, zawiadamiając o tym organ nadrzędny, albo orzeka co do istoty sprawy. Jednocześnie sąd stwierdza, czy niewydanie decyzji przez organ rentowy nastąpiło z rażącym naruszeniem prawa, wynika z zasad odpowiedzialności przyjętych ustawą o odpowiedzialności majątkowej funkcjonariuszy publicznych za rażące naruszenie prawa”. Zob. również art. 479^{31a} § 3 k.p.c. „W razie uwzględnienia

o wykonywaniu władzy publicznej z rażącym naruszeniem prawa, należy przez to rozumieć również wykonywanie władzy publicznej bez podstawy prawnej. Wyliczenie, co należy rozumieć przez stwierdzenie rażącego naruszenia prawa zawiera art. 6 ww. ustawy, który obejmuje aż na 11 punktów^[11].

Rażące naruszenie prawa określa się jako oczywiste i bezsporne naruszenie normy prawnej, a przy tym takie, które wywołuje skutki niemożliwe do zaakceptowania z punktu widzenia wymagań praworządności^[12]. Jest to naturalnie zwrot typowo ocenny. To, co należy wyraźnie podkreślić w tym miejscu, to niemożność sprowadzenia przesłanki rażącego naruszenia prawa wyłącznie do kwestii oczywistego naruszenia normy prawnej. O pierwszej, obok oczywistości, decyduje bowiem także wspomniany ciężar gatunkowy zaistniałego uchybienia^[13]. W konsekwencji ocenie podlega charakter naruszenia, a także jego jakość, która świadczy

odwołania, sąd ochrony konkurencji i konsumentów zaskarżoną decyzję albo uchyla, albo zmienia w całości lub w części i orzeka co do istoty sprawy. Jednocześnie sąd stwierdza, czy zaskarżona decyzja została wydana bez podstawy prawnej albo z rażącym naruszeniem prawa”. Na tle art. 479^(31a) § 3 k.p.c. wyrażono pogląd, że: „Wydaje się, że dokonując oceny, czy decyzja została wydana bez podstawy prawnej albo z rażącym naruszeniem prawa, sąd powinien kierować się poglądami wypracowanymi na gruncie prawa administracyjnego, w szczególności na tle art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a.”. Tak: Marcin Łochowski, „Komentarz do art. 479^{31a}”, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505³⁹*, t. I, red. Tomasz Szanciflo (Warszawa: Legalis, 2019). Zob. zestawienie poglądów w tej materii: Dominik Kucharski, *Rażące naruszenie prawa jako przesłanka stwierdzenia nieważności decyzji określona w art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a.*, LEX 2019. Na tle ww. przepisów k.p.c. nie sformułowano istotnych poglądów dotyczących pojęcia rażącego naruszenia prawa, por. wyrok Sądu Najwyższego z 28.11.2017 r., III UK 271/16: „Dla stwierdzenia, czy niewydanie decyzji przez organ rentowy nastąpiło z rażącym naruszeniem prawa (art. 477¹⁴ § 3 k.p.c.), należy w szczególności ocenić prawidłowość i terminowość czynności podejmowanych przez organ rentowy w celu rozstrzygnięcia sprawy, okres, jaki upłynął od dnia złożenia wniosku w organie rentowym do dnia złożenia odwołania, charakter sprawy i jej znaczenie dla wnioskodawcy/ubezpieczonego czy stopień jej prawnego i faktycznego skomplikowania”.

¹¹ Por. szerzej Andrzej Adamczyk, „Zakres przedmiotowy odpowiedzialności majątkowej funkcjonariuszy publicznych za rażące naruszenie prawa” *Przegląd Prawa Publicznego*, nr 7-8 (2012): 26; Andrzej Matan, *Rażące naruszenie prawa jako przesłanka odpowiedzialności majątkowej funkcjonariusza publicznego* (LEX, 2014).

¹² Marek Rotkiewicz, „Komentarz do art. 1”, [w:] *Ustawa o odpowiedzialności majątkowej funkcjonariuszy publicznych za rażące naruszenie prawa. Komentarz* (Warszawa: Legalis, 2018).

¹³ Zob. Joanna Mierzwińska-Lorencka, „Komentarz do art. 523”, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do nowelizacji 2019* (LEX, 2020).

o powadze uchybienia, wręcz o randze zbliżonej do bezwzględnej przyczyny odwoławczej^[14]. Dla oceny tego elementu w szczególności istotne więc będzie, czy naruszenie prawa „mogło mieć istotny wpływ na treść orzeczenia”^[15]. Innymi słowy, ocena rażącego naruszenia prawa powinna być dokonywana zarówno przez pryzmat łatwości stwierdzenia zaistniałych nieprawidłowości, jak i ich rangi oraz natężenia^[16].

W doktrynie prawa karnego wskazuje się, że z rażącym naruszeniem prawa mamy do czynienia wówczas, gdy sposób procedowania sądu lub przyjęta przez sąd interpretacja przepisu albo sposób zastosowania prawa są w sposób oczywisty wadliwe^[17]. Dotyczy to najcięższych uchybień, co do kwalifikacji prawnej czynu, konsekwencji prawnej czynu, naruszeń w obszarze gwarancji procesowych stron bądź w sferze sposobu uzyskiwania dowodów i wprowadzania ich do procesu^[18].

Pozostając na gruncie procedury karnej wskazać należy, że rażące naruszenie prawa w rozumieniu art. 523 k.p.k. zachodzi wówczas, gdy miało miejsce poważne naruszenie prawa, a więc gdy naruszono przepis o takim znaczeniu dla prawidłowego rozpoznania (i rozstrzygnięcia) sprawy oraz uczyniono to w taki sposób, że mogło to mieć istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia. Jednocześnie wskazuje się, że rażącym naruszeniem prawa jest takie uchybienie, którego skutkiem będzie pogorszenie sytuacji oskarżonego w porównaniu z tą, w której znalazłby się, gdyby odpowiednie przepisy zastosowano w sposób prawidłowy^[19]. Odnotować przy tym należy, że już na gruncie art. 463a § 1 k.p.k. z 1969 r., przy interpretacji wymogu rażącego charakteru naruszenia prawa, w piśmiennictwie sięgano po kryterium istotności.

¹⁴ Dariusz Świecki, „Komentarz do art. 523”, [w:]: *Kodeks postępowania karnego*, t. II, *Komentarz aktualizowany*, red. Dariusz Świecki (LEX, 2020); Katarzyna Dorota Tabaka, „Rażąca niesprawiedliwość orzeczenia a rażące naruszenie prawa” *Studia Iuridica Lublinensia*, 2 (2016): zob. szerzej zwł. 233 *in fine* i n. wraz z cyt. lit.

¹⁵ Andrzej Sakowicz „Komentarz do art. 523”, [w:]: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. Andrzej Sakowicz (Warszawa: Legalis, 2023) wraz z cyt. lit.

¹⁶ Por. Wincenty Grzeszczyk, „Komentarz do art. 523”, [w:]: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz* (LEX, 2014).

¹⁷ Marcin Pawełek, „Naruszenie art. 430 § 1 KPK jako podstawa kasacji” *Prokuratura i Prawo*, nr 6 (2010): 51.

¹⁸ Wiesław Koziulewicz, „Komentarz do art. 523”, [w:]: *Kodeks postępowania karnego*, t. II, *Komentarz. Art. 425-682*, red. Dariusz Drąjewicz (Warszawa: Legalis, 2020).

¹⁹ Jan Grajewski, Sławomir Steinborn, „Komentarz do art. 523”, [w:]: *Komentarz aktualizowany do art. 425-673 Kodeksu postępowania karnego*, red. Lech Krzysztof Paprzycki (LEX, 2015).

Zgodnie z powyższym za rażące można uznać oczywiste naruszenie przepisów prawa procesowego mające podstawowe znaczenie dla prawidłowego rozpoznania i rozstrzygnięcia kwestii odpowiedzialności karnej oskarżonego. Znaczenie takie należy bez wątpienia przypisać przepisom wyrażającym zasady lub gwarancje procesowe. W przypadku naruszeń prawa materialnego kwalifikacji w kategorii rażących powinny, zgodnie z przyjętym założeniem, podlegać te, które dotyczą podstawowych regulacji w zakresie odpowiedzialności karnej i kwalifikacji prawnej czynu^[20].

Uprzedzając nieco uwagi odnoszące się bezpośrednio do instytucji skargi nadzwyczajnej, wskazać ponadto należy, że w literaturze formułowany był również postulat, aby jako zasadę podziału wad decyzji podatkowej przyjąć stopień zagrożenia, jakie wady te niosą dla podstawowych wartości chronionych w polskim systemie prawnym, na straży których stoi Konstytucja RP. W konsekwencji badanie czy naruszenie ma charakter rażący, byłoby więc badaniem zgodności decyzji z zasadami, wolnościami lub prawami człowieka i obywatela określonymi w Konstytucji RP^[21].

3 | Rażące naruszenie prawa w orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz Sądu Najwyższego w sprawach innych aniżeli ze skargi nadzwyczajnej

Zagadnienie rażącego naruszenia prawa stanowiło przedmiot rozważań judykatury na długo przed wprowadzeniem do polskiego systemu prawnego instytucji skargi nadzwyczajnej. Szczególnie interesujący jest w tym względzie dorobek orzecznicy Naczelnego Sądu Administracyjnego i Sądu Najwyższego^[22].

²⁰ Jarosław Zagrodnik, *Metodyka pracy obrońcy i pełnomocnika w sprawach karnych i karnych skarbowych* (Warszawa: Wolters Kluwer, 2020), 601-602.

²¹ Zob. Hanna Filipczyk, „Kiedy prawo jest naruszone rażąco (w sprawach podatkowych)? Uwagi na tle orzecznictwa sądów administracyjnych” *Monitor Podatkowy*, nr 10 (2009): teza 1.

²² Dodatkowo przytoczyć również należy uchwałę Trybunału Konstytucyjnego z 7.03.1995 r., W 9/94, w której wskazano, że niektóre z przepisów określających kwalifikowane podstawy wzruszenia prawomocnego orzeczenia lub ostatecznej decyzji zawierają wyrażenia nieostre, pozostawiające organom je stosującym

3.1. Pojęcie rażącego naruszenia prawa w orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego

Jak wskazano wyżej, rażące naruszenie prawa stanowi kwalifikowaną formę naruszenia prawa, a zatem jego redukcja do innych naruszeń prawa, w szczególności oczywistych, nie jest zasadne^[23]. O tym, czy naruszenie prawa jest rażące, decyduje ocena skutków społeczno-gospodarczych, jakie dane naruszenie za sobą pociąga. Za rażące należy więc uznać takie naruszenie prawa, w wyniku którego powstają skutki niemożliwe do zaakceptowania z punktu widzenia wymagań praworządności, co dobitnie podkreślił Naczelny Sąd Administracyjny m.in. w wyroku z 22 listopada 2002 r.^[24]

W kontekście kontroli decyzji administracyjnych Naczelny Sąd Administracyjny wskazywał, że pojęcie rażącego naruszenia prawa stanowi tzw. klauzulę generalną, należącą do kategorii pojęć nieoznaczonych, wymagających zindywidualizowania i odniesienia się do każdego przypadku odrębnie. Rozważanie *ad casum*, czy ziszcza się wskazana przesłanka stwierdzenia nieważności decyzji, wymaga zważenia dwóch zasad – zasady stabilności decyzji ostatecznej oraz zasady praworządności, które pozostają ze sobą w konflikcie. Do przełamania zasady stabilności decyzji ostatecznej dojść może w przypadku zaistnienia wad wyjątkowo poważnych, które należy usunąć przez unicestwienie obciążonej nimi decyzji administracyjnej. Ustalenie, czy w konkretnym wypadku nastąpiło rażące naruszenie prawa, wymaga zawsze wnikliwego rozważenia wszystkich okoliczności sprawy. Jednocześnie w orzecznictwie sądów administracyjnych przyjmuje się, że rażące naruszenie prawa zachodzi wówczas, gdy treść decyzji

pewien zamierzony przez ustawodawcę luz interpretacyjny i wymagają tłumaczenia ich z uwzględnieniem wszystkich okoliczności konkretnej sprawy. Do takich wyrażeń należy w szczególności rażące naruszenie prawa, będące elementem regulacji podstaw wzruszania prawomocnych orzeczeń sądowych w drodze rewizji nadzwyczajnej w sprawach cywilnych (art. 417 § 1 k.p.c.) oraz stwierdzenia nieważności ostatecznych decyzji administracyjnych (art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a.). Zastosowanie normy rozumianej niezgodnie z jej prawidłowym rozumieniem, ustalonym wiążąco w późniejszej uchwale Trybunału Konstytucyjnego, może być zawsze kwalifikowane jako uchybienie wobec prawa, natomiast rozstrzygnięcie kwestii, czy uchybienie to było rażącym naruszeniem prawa, zależy od okoliczności, których nie sposób określić precyzyjnie *in abstracto*, lecz musi tego dokonać organ stosujący prawo (zob. uchwała Trybunału Konstytucyjnego z 7.03.1995 r., W 9/94).

²³ Zob. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 31.01.2006 r., I OSK 883/05.

²⁴ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 22.11.2002 r., II SA 2887/01.

administracyjnej jest jednoznacznie sprzeczna z treścią przepisu prawa, zaś sama decyzja nie może być zaakceptowana przez organy praworządowego państwa i powinna zostać wyeliminowana z obrotu prawnego^[25].

Bliższa analiza orzecznictwa Naczelnego Sądu Administracyjnego prowadzi do wniosku, że w przypadku stwierdzenia nieważności decyzji z powodu wydania jej z rażącym naruszeniem prawa preferowane jest podejście kasacyjne (formalne), a nie apelacyjne. Podejście to opiera się na rozumieniu „rażącego naruszenia prawa” przede wszystkim jako na oczywistej sprzeczności pomiędzy treścią przepisu prawa a rozstrzygnięciem objętym decyzją i stanowi następstwo językowej wykładni analizowanego określenia. Według *Słownika języka polskiego* wyraz „rażący” oznacza tyle, co dający się łatwo stwierdzić, wyraźny, oczywisty, niewątpliwy, bezsporny, bardzo duży. Tak określona konotacja „rażącego naruszenia prawa” powoduje, że stwierdzenie nieważności decyzji z tej przyczyny może nastąpić w przypadku zastosowania w kwestionowanym rozstrzygnięciu normy prawnej, której znaczenie można ustalić w sposób niewątpliwy, bezsporny. *A contrario* nie może być podstawą do takiego działania norma prawna, co do której treści istnieją istotne rozbieżności w orzecznictwie sądowym^[26].

Jak podkreśla Naczelny Sąd Administracyjny, rozstrzygający dla oceny, czy zachodzą przesłanki do uchylenia decyzji z powodu rażącego naruszenia prawa, jest stan prawny istniejący w dniu wydania decyzji. Na taką ocenę nie może mieć więc wpływu ani późniejsza zmiana prawa, ani tym bardziej jego odmienna interpretacja^[27].

Naczelny Sąd Administracyjny wskazał także, że za utrwalony uznać należy pogląd, że naruszenie prawa tylko wtedy powoduje nieważność aktu administracyjnego, gdy ma charakter rażący, co z kolei oznacza, że decyzja wydana została wbrew nakazowi lub zakazowi ustanowionemu w przepisie prawnym, wbrew wszystkim przesłankom przepisu nadano prawa lub ich odmówiono, albo też wbrew tym przesłankom obarczono stronę obowiązkiem albo uchylono obowiązek. Cechą charakterystyczną rażącego naruszenia prawa jest więc sprzeczność decyzji z przepisem prawnym, którą można ustalić poprzez ich proste zestawienie^[28].

²⁵ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 10.12.2014 r., I OSK 10/13.

²⁶ Zob. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 20.10.2006 r., II FSK 113/06.

²⁷ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 28.11.1997 r., III SA 1134/96.

²⁸ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 29.03.2000 r., III SA 1195/99.
Por. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 12.01.2016 r., II OSK 1098/14.

3.2. Pojęcie rażącego naruszenia prawa w orzecznictwie Sądu Najwyższego (w postępowaniach innych niż ze skargi nadzwyczajnej)

Również analiza orzecznictwa Sądu Najwyższego prowadzi do uznania, że rażące naruszenie prawa ma charakter kwalifikowany w stosunku do zwykłego – z reguły chodzi tu o takie naruszenie, które jest wyraźnie dostrzegane, zaś jego skutki nie dadzą się pogodzić z podstawowymi zasadami praworządności^[29].

Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z 8 czerwca 2017 r.^[30], o tym, czy obraza prawa przez sędziego jest rażąca, decydują, oceniane na tle konkretnych okoliczności, negatywne skutki naruszenia prawa w sferze interesów uczestników postępowania lub wymiaru sprawiedliwości. Jako rażące we wskazanym znaczeniu nie są jednak, co do zasady, kwalifikowane, bez względu na stopień ich oczywistości i wagę, a więc choćby stanowiły bezwzględną podstawę uchylenia orzeczenia, naruszenia proceduralne podlegające korekturze w toku kontroli wywołanej wniesieniem środka odwoławczego lub innego środka zaskarżenia. Założeniem poszczególnych postępowania sądowych jest eliminowanie popełnianych w nich błędów w toku kontroli wywołanej wniesieniem środka odwoławczego lub innego środka zaskarżenia. W razie utożsamienia, bez uwzględnienia tej kontroli, oczywistych uchybień sędziego popełnionych w toku postępowania sądowego z poważnymi negatywnymi skutkami dla wymiaru sprawiedliwości i tym samym kwalifikowaniu tych uchybień jako przewinień dyscyplinarnych, sens traciłaby przewidziana w art. 40 p.u.s.p.^[31] instytucja wytyku. Tylko w wyjątkowych przypadkach uzasadnione jest kwalifikowanie podlegających korekturze w wyniku wniesionych środków zaskarżenia oczywistych naruszeń prawa procesowego popełnionych w toku postępowania sądowego jako naruszeń zarazem rażących w przedstawionym wyżej znaczeniu.

W innym judykacie Sąd Najwyższy zauważył, że ustawa nie wyjaśnia co należy rozumieć pod pojęciem rażącego naruszenia prawa, niemniej nie budzi wątpliwości, że chodzi tu o rozstrzygnięcie sprawy w sposób

²⁹ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z 19.09.1996 r., II URN 26/96.

³⁰ SNO 22/17.

³¹ Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. Nr 98, poz. 1070 ze zm.)

oczywisty i bezsprzeczny wbrew treści przepisu prawnego, którego wykładnia jednoznacznie pozwala przyjąć określony sposób rozwiązania sprawy, nie dając podstaw do zaakceptowania innych alternatywnych stanowisk. W przypadku zaistnienia uzasadnionej możliwości rozbieżnego zinterpretowania takiego przepisu, nie może być mowy o rażącym naruszeniu prawa. Rażące naruszenie prawa wystąpić może jedynie w przypadku, gdy organ stosujący to prawo dokona wykładni ewidentnie błędnej. W przypadku uzasadnionych różnic interpretacyjnych nie sposób uznać, że obraza prawa, jeżeli w ogóle wystąpiła, osiągnęła stopień określany jako rażący^[32].

O rażącym naruszeniu prawa jako podstawie zaskarżenia i korygowania orzeczeń w trybie kasacji można mówić tylko w odniesieniu do bardzo poważnego naruszenia prawa. Należy więc przyjąć, że zachodzi ono jedynie wtedy, gdy *in concreto* naruszono przepis o takim znaczeniu dla prawidłowego rozpoznania i rozstrzygnięcia sprawy oraz uczyniono to w taki sposób, iż mogło to mieć istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia^[33].

Orzecznictwo Sądu Najwyższego potwierdza ponadto przedstawione wyżej tezy funkcjonujące w ramach doktryny. Sąd Najwyższy wskazuje więc, że naruszenie rażące to naruszenie wyraźne, bezsporne, bardzo duże, podstawowe, oczywiste, poważne lub jaskrawe. Denotacja „rażącego naruszenia prawa” obejmuje zatem sytuacje, w których doszło w sposób oczywisty i bezsprzeczny do naruszenia treści normy prawnej, gdy wykładnia jednoznacznie pozwala przyjąć określony sposób rozwiązania sprawy, nie dając podstawy do zaakceptowania innych alternatywnych stanowisk. Konsekwentnie sytuacja, w której możliwe jest przyjęcie jednej z konkurencyjnych interpretacji przepisów, nawet wówczas, gdy przeważają poglądy odmienne od tych, które sąd przyjął w sprawie, nie oznacza, że doszło do rażącego naruszenia prawa. W szczególności o rażącym naruszeniu prawa nie może być mowy, gdy sąd swoje stanowisko wyczerpująco uzasadnił, przedstawiając argumenty, z którymi można się nie zgadzać, ale które znajdują oparcie w poglądach wyrażanych w orzecznictwie lub piśmiennictwie. Biorąc pod uwagę samodzielność jurysdykcyjną każdego sądu, raz jeszcze podkreślić bowiem trzeba, że przyjęcie jednego z konkurencyjnych,

³² Wyrok Sądu Najwyższego z 16.12.2015 r., V KK 194/15. Podobnie: postanowienie Sądu Najwyższego z 29.08.2013 r., IV KK 46/13. Zob. również wyrok Sądu Najwyższego z 5.04.2022 r., I NSNC 140/21.

³³ Wyrok Sądu Najwyższego z 3.04.1996 r., II KRN 2/96.

ale teoretycznie możliwych, rezultatów wykładni nie oznacza z reguły rażącego naruszenia prawa, które mogłoby stanowić podstawę uwzględnienia kasacji^[34].

W powyższe wpisuje się argumentacja, zgodnie z którą sam fakt opowiedzenia się przez sąd II instancji za określonym, jednym z możliwych poglądów prawnych, nie może stanowić o rażącym naruszeniu prawa materialnego, jeśli stanowisko sądu II instancji jest uargumentowane i właściwie uzasadnione^[35]. Potwierdza to tezę, zgodnie z którą rażące naruszenie prawa z reguły jest wyrazem ewidentnego i jasno uchwytnego błędu w interpretowaniu prawa, jeśli więc przepis jest rozbieżnie interpretowany w doktrynie lub w orzecznictwie, to opowiedzenie się za inną interpretacją niż np. preferowana przez skarżącego co do zasady nie musi oznaczać, że doszło do rażącej obrazy prawa^[36]. W tym kierunku szły także orzeczenia, w których Sąd Najwyższy wskazywał, że jeżeli podstawą zarzutu rażącego naruszenia prawa jest stosowanie w danej sprawie przepisu prawa w sposób niezgodny z treścią uchwały Sądu Najwyższego podjętej w innej sprawie, to zarzut ten może być uznany za zasadny jedynie w wyniku stwierdzenia, że odmienny pogląd sądu orzekającego nie został logicznie i wyczerpująco uzasadniony, a sąd ten nie ustosunkował się należycie do argumentacji stanowiącej podstawę wyrażonego w uchwale poglądu prawnego^[37].

W kontekście art. 523 § 1 k.p.k. Sąd Najwyższy wskazał, że o rażącym naruszeniu prawa wolno mówić tylko wtedy, gdy doszło do poważnej jego obrazy, a więc odgrywającej przy rozstrzygnięciu sprawy znaczącą rolę^[38] lub w odniesieniu do jego bardzo poważnego naruszenia, zbliżonego rangą do bezwzględnej przyczyny odwoławczej^[39]. Z kolei rażące naruszenie prawa w rozumieniu art. 463a § 1 k.p.k. z 1969 r.^[40] w opinii Sądu Najwyższego zachodziło nie tylko wtedy, gdy organowi sądowemu (procesowemu) czynić można było zarzut z powodu tego naruszenia, ale

³⁴ Postanowienie Sądu Najwyższego z 6.12.2016 r., IV KK 192/16.

³⁵ Postanowienie Sądu Najwyższego z 20.02.2014 r., V KK 382/13.

³⁶ Zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 4.02.2009 r., V KK 410/08.

³⁷ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z 27.05.2002 r., V KKN 188/00. Podobnie: postanowienie Sądu Najwyższego z 13.11.2007 r., V KK 287/07.

³⁸ Postanowienie Sądu Najwyższego z 31.03.2016 r., II KK 361/15.

³⁹ Postanowienie Sądu Najwyższego z 28.02.2013 r., V KK 200/12.

⁴⁰ Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 13, poz. 96).

także wtedy, gdy niezależnie od tegoż organu doszło do rażącego pogwałcenia praw czy interesów strony^[41].

Sąd Najwyższy zwrócił również uwagę, że ustawowy nakaz sformułowania zarzutu rażącego naruszenia prawa winien być zrealizowany maksymalnie precyzyjnie, a więc przez wskazanie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, do naruszenia którego doszło w postępowaniu przed sądem odwoławczym. Oczywiście jest przy tym, że wspomniany zarzut nie może służyć ominięciu zakazu podnoszenia w kasacji zarzutu błędu w ustaleniach faktycznych^[42].

4 | Uwagi ogólne na temat pojęcia rażącego naruszenia prawa w orzecznictwie Sądu Najwyższego w postępowaniu ze skargi nadzwyczajnej

W postępowaniach ze skargi nadzwyczajnej, zgodnie z wcześniejszą linią orzecniczą, Sąd Najwyższy przyjmuje, że „rażące” naruszenie prawa jest czymś więcej niż „oczywiste” naruszenie prawa, czyli takie, które jest widoczne dla przeciętnego prawnika *prima facie* bez konieczności wnikliwej analizy^[43]. Konsekwentnie okoliczność, że zarzuty podstawy zaskarżenia są ewidentnie uzasadnione, nie determinuje sama w sobie

⁴¹ Wyrok Sądu Najwyższego z 6.09.1996 r., II KKN 71/96. Sąd powiadomił o terminie rozprawy telegramem nadanym telefonicznie. Z winy pracownika Telekomunikacji Polskiej S.A. doszło do przeinaczenia terminu z dnia 7 na dzień 17 lipca 1995 r. O przeinaczeniu tym Sąd Wojewódzki nie wiedział i domniemując, że oskarżony został prawidłowo o terminie rozprawy powiadomiony, postanowił rozpoznać sprawę pod nieobecność obrońcy i oskarżonego, po czym ogłosił wyrok.

⁴² Postanowienie Sądu Najwyższego z 8.03.2007 r., V KK 102/06.

⁴³ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z 3.06.2020 r., I NSNC 46/19; wyrok Sądu Najwyższego z 17.06.2020 r., I NSNC 44/19 i wyrok Sądu Najwyższego z 28.10.2020 r., I NSNC 38/20; wyrok Sądu Najwyższego z 5.05.2021 r.; I NSNC 159/20; wyrok Sądu Najwyższego z 12.05.2021 r., I NSNC 53/21. W tej materii por. także orzecznictwo wydane nie w postępowaniu ze skargi nadzwyczajnej – postanowienie Sądu Najwyższego z 29.03.2019 r., V CSK 326/18 oraz wyrok Sądu Najwyższego z 8.06.2017 r., SNO 22/17. Potwierdzono to także w piśmiennictwie dotyczącym skargi nadzwyczajnej: Krzysztof Szczucki, *Ustawa o Sądzie Najwyższym. Komentarz* (Warszawa: Wolters Kluwer, 2021), 483.

przyjęcia, że w sprawie doszło do rażącego naruszenia prawa^[44]. O tym, czy naruszenie prawa jest rażąco obok jego oczywistości (łatwości w stwierdzeniu tego naruszenia) decyduje to, czy naruszenie jest istotne, ważne i relewantne dla usprawiedliwionych interesów stron, w szczególności w aspekcie celu skargi nadzwyczajnej jakim jest konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego, urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej (art. 89 § 1 *in principio* u.SN)^[45].

Zauważyć należy, że przesłanka rażącego naruszenia prawa, o której mowa w art. 89 § 1 pkt 2 u.SN, jest zbliżona treściowo do jednej z podstaw skargi kasacyjnej w postępowaniu cywilnym, mianowicie skargę kasacyjną strona może oprzeć na podstawie polegającej na naruszeniu prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie (zob. art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.). Przepis art. 89 § 1 pkt 2 u.SN zawiera w stosunku do niej dwie różnice: wymóg rażącego naruszenia prawa oraz brak zawężenia podstawy jedynie do naruszenia prawa materialnego. Podstawą skargi nadzwyczajnej może być tylko rażąco naruszenie prawa, przy czym może to być także naruszenie prawa procesowego. Oczywiście wskazać należy, że zgodnie z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. skargę kasacyjną można oprzeć na podstawie polegającej na naruszeniu przepisów postępowania, jeżeli uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, jednakże uchybienie to nie zostało *expressis verbis* zrelatywizowane do błędnej wykładni lub niewłaściwego zastosowania prawa. W odniesieniu do podobieństw – w obu przypadkach, a zatem w skardze kasacyjnej i w skardze nadzwyczajnej, konieczne jest wykazanie, że naruszenie prawa nastąpiło przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie^[46].

W odniesieniu do postępowania karnego, podstawa skargi nadzwyczajnej, o której mowa w przepisie art. 89 § 1 pkt 2 u.SN odpowiada – w swoich zarysach – podstawie kasacyjnej, o której mowa w przepisie art. 523 § 1 zd. pierwsze k.p.k.

Tym, co jest charakterystyczne dla skargi nadzwyczajnej, to odnośnienie rażącego naruszenia prawa do jego następstw w postaci skutków niemożliwych do aprobaty w świetle wymagań praworządności, czy też

⁴⁴ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z 8.12.2020 r., I NSNC 44/20.

⁴⁵ Ibidem.

⁴⁶ Zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 28.10.2020 r., I NSNC 69/20; Krzysztof Szczucki, *Ustawa o Sądzie Najwyższym. Komentarz* (Warszawa: Wolters Kluwer, 2021), 480. Podobne rozważania znalazły się w wyroku SN z 17 czerwca 2020 r., I NSNC 44/19.

powodujących niemożność akceptacji zaskarżonego orzeczenia jako aktu wydanego przez organ praworządny państwa^[47].

Na tle skargi nadzwyczajnej ocena tego, czy doszło do rażącego naruszenia prawa uzależniana więc jest od twierdzącej odpowiedzi na następujące pytania:

1. czy naruszenie prawa było ewidentne, możliwe do stwierdzenia *prima facie*, bez konieczności prowadzenia złożonych rozumowań, w szczególności wykładni prawa lub wnioskowań prawniczych?
2. czy naruszenie dotyczyło przepisu istotnego z punktu widzenia rozstrzygnięcia sprawy?
3. czy naruszenie prawa mogło mieć istotny wpływ na treść orzeczenia?^[48]

Przy czym negatywna odpowiedź na przynajmniej jedno z powyższych pytań prowadzi do wniosku, że naruszenie prawa, jeśli w sprawie nastąpiło, nie miało rażącego charakteru^[49].

⁴⁷ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z 20.03.1996 r., II PRN 4/96, OSNP 1996, nr 20, poz. 305, który jest przywoływany w orzecznictwie Sądu Najwyższego ze skargi nadzwyczajnej, por.: wyrok Sądu Najwyższego z 28.10.2020 r., I NSNC 38/20; wyrok Sądu Najwyższego z 5.05.2021 r.; I NSNC 159/20; wyrok Sądu Najwyższego z 12.05.2021 r., I NSNC 53/21; wyrok Sądu Najwyższego z 25.05.2021 r., I NSNC 122/20; wyrok Sądu Najwyższego z 3.08.2021 r., I NSNC 24/20; wyrok Sądu Najwyższego z 9.3.2022 r., I NSNC 220/21; wyrok Sądu Najwyższego z 11.05.2022 r., I NSNC 246/21 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z 1.03.2022 r., I NSNC 39/21; postanowienie Sądu Najwyższego z 2.03.2022 r., I NSNC 733/21.

⁴⁸ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z 8.05.2019 r., I NSNC 2/19; wyrok Sądu Najwyższego z 13.05.2020 r., I NSNC 28/19; wyrok Sądu Najwyższego z 3.06.2020 r., I NSNC 46/19; wyrok Sądu Najwyższego z 17.06.2020 r., I NSNC 47/19; wyrok Sądu Najwyższego z 18 czerwca 2020 r., I NSNC 45/19; wyrok Sądu Najwyższego z 29.09.2020 r., I NSNC 42/20; wyrok Sądu Najwyższego z 28.10.2020 r., I NSNC 38/20.

⁴⁹ Tak: wyrok Sądu Najwyższego z 5.04.2022 r., I NSNC 140/21.

5 | Orzecznictwo Sądu Najwyższego dotyczące przesłanki z art. 89 § 1 pkt 2 u.SN

5.1. Sprawy spadkowe

Wydanie przez sąd kolejnego rozstrzygnięcia o stwierdzeniu nabycia spadku, pomimo iż sprawa o tym samym przedmiocie i pomiędzy tymi samymi uczestnikami postępowania została już wcześniej prawomocnie rozpoznana (w efekcie dochodzi do sytuacji, w której o tym samym przedmiocie postępowania, tj. spadku po spadkodawcy, rozstrzygają dwa prawomocne orzeczenia) świadczy o rażącym naruszeniu prawa, godzi w powagę wymiaru sprawiedliwości, jak również konstytucyjną zasadę demokratycznego państwa prawnego oraz zasady z niej wynikające, tj. zasadę zaufania do państwa i bezpieczeństwa prawnego, a także konstytucyjne prawo dziedziczenia i prawo do sądu^[50].

Sąd Najwyższy we wskazanej kategorii spraw uznawał zarzut rażącego naruszenia prawa procesowego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 669 w zw. z art. 677 § 1 k.p.c., w następstwie pominięcia dyspozycji art. 199 § 1 pkt 2 *in fine* w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. za zasadny, albowiem wydanie przez sąd kolejnego rozstrzygnięcia, w szczególności gdy jest ono dodatkowo odmienne niż wcześniejsze prawomocne już postanowienie, jest – samo w sobie – niedopuszczalne i narusza przytoczone wyżej przepisy prawa. Sąd nie może ponownie orzekać w sprawie, która między tymi samymi stronami została już prawomocnie osądzona. Z uwagi na treść art. 199 § 1 pkt 2 *in fine* w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., a więc ze względu na zaistnienie negatywnej przesłanki procesowej, nie może rozpoznawać merytorycznie sprawy z wniosku o stwierdzenie nabycia spadku po zmarłym. Sąd powinien odrzucić wniosek, stosownie do art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c., zaś wydając kolejne postanowienie w tej samej sprawie (zwłaszcza odmienne), wydaje orzeczenie w warunkach nieważności postępowania, wobec zaistnienia negatywnej przesłanki procesowej (powaga rzeczy osądzonej). Powyższe świadczy o rażącym naruszeniu prawa i godzi w powagę wymiaru sprawiedliwości, czyniąc w pełni trafny zarzut rażącego naruszenia prawa^[51].

⁵⁰ Zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 26.03.2019 r., I NSNC 1/19.

⁵¹ Por. postanowienie Sądu Najwyższego z 18.03.2011 r., III CSK 31/11; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2.04.1997 r., II CKU 56/96 oraz wyrok Sądu Najwyższego z 24.10.1996 r., II URN 33/96. W ww. wyroku SN uznał, że pominięcie negatywnej przesłanki procesowej świadczy o rażącym naruszeniu prawa.

W sytuacji, kiedy na skutek rażącego naruszenia prawa wydane zostają dwa orzeczenia spadkowe, odmiennie rozstrzygające kwestię dziedziczenia, uprawnione jest twierdzenie, że w sprawie nie może być mowy o uzyskaniu przez uczestników postępowania spadkowego wiążącego stanowiska sądu, a powstała sytuacja stworzyła stan niepewności prawnej, w ramach którego spadkobiercy nie uzyskali jednoznacznego potwierdzenia uprawnień spadkowych, w czym w sposób oczywisty przejawia się naruszenie konstytucyjnego prawa do sądu^[52].

Inna sprawa spadkowa dotyczyła stanu faktycznego, w którym kobieta adoptowała małoletnią i złożyła wniosek do sądu rejonowego o zezwolenie na dokonanie czynności polegającej na złożeniu oświadczenia o odrzuceniu spadku po zmarłym biologicznym ojcu małoletniej. W uzasadnieniu przedmiotowego żądania wskazano, iż przed innym sądem rejonowym z wniosku naczelnika urzędu skarbowego toczy się postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku po zmarłym ojcu biologicznym małoletniej, którego uczestnikiem jest adoptowana. Jako że według wiedzy wnioskodawczyni w skład spadku miały wchodzić długi spadkowe, kierując się dobrem adoptowanej córki uznała ona za konieczne złożenie oświadczenia o jego odrzuceniu. Sąd rejonowy postanowieniem oddalił wniosek o zezwolenie na złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku w imieniu małoletniej, opierając swe rozstrzygnięcie na (błędnym) założeniu, że dziewczynka nie dziedziczy po swoim biologicznym ojcu, wobec czego sąd uznał wniosek o zezwolenie na złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku w imieniu dziewczynki za bezprzedmiotowy, co skutkowało jego oddaleniem. Następnie inny sąd rejonowy, rozpoznając wniosek Naczelnika Urzędu Skarbowego o stwierdzenie nabycia spadku po biologicznym ojcu małoletniej, wydał postanowienie, w którym stwierdził, że spadek na podstawie ustawy nabyła dziewczynka – w 1/2 części, uznając, że w chwili śmierci spadkodawcy małoletnia nie była jeszcze adoptowana. Sąd Najwyższy na powyższym tle uznał za zasadny zarzut rażącego naruszenia prawa przez niewłaściwe zastosowanie art. 936 § 2 k.c., zgodnie z którym przysposobiony nie dziedziczy po swoich wstępnych naturalnych i ich krewnych, a osoby te nie dziedziczą, jako że powołany przepis nie ma w przedmiotowej sprawie zastosowania. Sąd rejonowy, wydając zaskarżone postanowienie, dysponował dokumentami, z których wynikało, że do przysposobienia pełnego dziewczynki przez wnioskodawczynię i uczestnika doszło już po śmierci

⁵² Postanowienie Sądu Najwyższego z 26.03.2019 r., I NSNC 1/19. Zob. również postanowienie Sądu Najwyższego z 16.07.2019 r., I NSNC 11/19.

biologicznego ojca małoletniej. Sąd rejonowy, oddalając wniosek z rażącym naruszeniem art. 936 § 2 k.c., pozbawił spadkobiercę – małoletnią reprezentowaną przez przedstawicieli ustawowych – prawa do podjęcia swobodnej decyzji w przedmiocie przyjęcia bądź odrzucenia spadku, dającego się wyinterpretować z brzmienia art. 64 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej, a znajdującego literalne odzwierciedlenie w treści art. 1012 k.c.^[53]

W kolejnej sprawie spadkowej, będącej przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego w związku z wniesioną skargą nadzwyczajną, wnukowie zadłużonego spadkodawcy złożyli do sądu rejonowego na piśmie oświadczenia o odrzuceniu spadku po zmarłym dziadku za pośrednictwem poczty polskiej. Oświadczenia te zostały odebrane przez sąd rejonowy, który nie wydał jednak zarządzenia o przesłaniu oświadczeń do sądu spadku (innego sądu rejonowego), choć miał taki obowiązek (art. 640 § 1 k.p.c. zd. drugie). Sąd spadku, pozostając w niewiedzy co do ww. odrzucenia spadku, wydał postanowienie, w którym stwierdził, że na podstawie ustawy spadek nabyli wnukowie zmarłego po ½ części każdy. Z akt sprawy sądu rejonowego wynikało, że przeciwko wymienionym osobom, jako spadkobiercom, z nakazu zapłaty, wydanego przeciwko spadkodawcy, toczyło się postępowanie egzekucyjne prowadzone przez komornika sądowego przy sądzie rejonowym, komornik zajął konto bankowe, zapowiedział zajęcie samochodu oraz wszczęcie egzekucji z nieruchomości, której są współwłaścicielami oraz istnieje prawdopodobieństwo, że nie jest to jedyny dług, jaki pozostawił spadkodawca. Z powyższego wynika rażące naruszenie prawa wymienionych do własności i do „ochrony przed spadkiem”, którego przyjąć nie chcieli, a czemu dali wyraz składając przed sądem stosowne oświadczenia. Sąd Najwyższy podzielił podniesione w skardze zarzuty naruszenia prawa procesowego i materialnego. Rażące naruszenie prawa procesowego dotyczyło art. 670 k.p.c. zaś polegało na braku przeprowadzenia z urzędu badania, kto jest spadkobiercą oraz braku uwzględnienia skutecznie złożonych oświadczeń dwóch wnuków spadkodawcy o odrzuceniu spadku po ich dziadku. Z kolei rażące naruszenie prawa materialnego stanowiło następstwo naruszenia prawa procesowego i wyrażało się w orzeczeniu, że spadek nabyły osoby, które wskutek jego odrzucenia powinny być traktowane tak, jakby nie dożyły otwarcia spadku (art. 1020 k.c.). W konsekwencji niewłaściwe został też zastosowany art. 926 § 1 k.c.

Dodać należy, że w aktach sprawy sądu rejonowego znajdowało się zarządzenie z dnia rozprawy o treści „odnotować”, a nie było w nich zarządzenia

⁵³ Postanowienie Sądu Najwyższego z 22 maja 2019 r., I NSNC 3/19.

o przesłaniu oświadczenia wraz z załącznikami do sądu spadku, choć sąd ma obowiązek niezwłocznego przesłania oświadczenia wraz z załącznikami do sądu spadku (art. 640 § 1 zd. drugie k.p.c.). Sąd Najwyższy podkreślił, że jest to rażące naruszenie obowiązującego prawa, przesądzające o dalszym biegu wydarzeń, w jego bowiem konsekwencji sąd ustalił, że spadek nabyły osoby, które go odrzuciły, a więc powinny być traktowane, jakby nie dożyły otwarcia spadku (art. 935 k.c.).

Z powyższych względów, w ocenie Sądu Najwyższego, zaktualizowały się w sprawie przesłanki, o których mowa w art. 89 § 1 u.S.N, tj. zaskarżone orzeczenie w sposób rażący naruszyło prawo na skutek jego niewłaściwego zastosowania, zaś eliminacja wadliwego postanowienia sądu rejonowego była konieczna dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej^[54].

Godne odnotowania jest również orzeczenie Sądu Najwyższego zapadłe na tle następującego stanu faktycznego: brat zmarłego złożył wniosek o stwierdzenie nabycia spadku. We wniosku wskazał, że zmarły dzieci nie posiadał, rodzice nie żyją, a przy życiu, poza nim samym, pozostaje żona zmarłego. Sąd rejonowy postanowieniem stwierdził, że spadek po zmarłym dziedziczy na podstawie ustawy jego żona w całości. W uzasadnieniu postanowienia sąd zauważył, że zasadnym było stwierdzenie, że spadek dziedziczą na podstawie ustawy żona i brat w 1/2 części każde z nich, jednakże omyłkowo orzeczono, że spadek dziedziczy w całości żona. Postanowienie nie zostało zaskarżone i uprawomocniło się. Sąd Najwyższy wskazał, że zaskarżone orzeczenie, choć wydaje się skutkiem oczywistej omyłki, w sposób rażący narusza prawo, tj. art. 932 § 4 k.c. oraz art. 933 § 1 i 2 k.c., w zw. z art. 677 § 1 zd. drugie k.p.c. w zw. z art. 670 § 1 zd. pierwsze k.p.c. i powinno zostać uchylone dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej^[55].

5.2. Nakazy zapłaty

Sąd Rejonowy wydał nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym, w którym orzekł o obowiązku zapłaty przez pozwaną nr 1, pozwanego nr 2 i pozwaną nr 3 15.995 zł wraz z umownymi odsetkami w wysokości 2% dziennie od

⁵⁴ Zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 15.06.2020 r., I NSNC 62/19.

⁵⁵ Zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 28.10.2020 r., I NSNC 69/20.

10 listopada 2009 r. do dnia zapłaty. Odsetki przewyższyły kilkadziesiąt razy pierwotny dług – wynikająca z zaskarżonego nakazu zapłaty należność obejmująca odsetki, na dzień zamknięcia rozprawy przed Sądem Najwyższym wynosiła 1.108.773,40 zł. Sąd Najwyższy uznał, że niezastosowanie przez sąd rejonowy przepisu art. 359 § 2¹ w zw. z art. 359 § 2² k.c. stanowiło rażące naruszenie prawa. Nie budzi bowiem wątpliwości, że pominięcie wskazanych przepisów nie pozwoliło na realizację głównego celu wprowadzenia instytucji prawnej maksymalnych odsetek – ochrony dłużnika przed zastrzeżeniem na rzecz wierzyciela odsetek w nadmiernej wysokości. Sąd Najwyższy uznał też za oczywiste, że niezastosowanie art. 359 § 2¹ w zw. z art. 359 § 2² k.c. doprowadziło do bardzo poważnego uszczerbku w sferze prawnej pozwanych, powodując obciążenie ich zobowiązaniem przewyższającym pierwotny dług kilkadziesiąt razy^[56].

W innej sprawie nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym sąd rejonowy orzekł, że pozwana powinna zapłacić powodowi 12.536,67 zł wraz z umownymi odsetkami w wysokości 30% w skali miesiąca od 26 lutego 2007 r. Wobec braku zaskarżenia nakaz zapłaty uprawomocnił się. Sąd Najwyższy uznał, że niezastosowanie w okolicznościach niniejszej sprawy przez sąd rejonowy przepisu art. 359 § 2¹ w zw. z art. 359 § 2² k.c. stanowiło rażące naruszenie prawa, z podobnym uzasadnieniem jak w sprawie przedstawionej w poprzednim akapicie^[57].

5.3. Nieruchomości

W złożonym stanie faktycznym Sąd Najwyższy przyjął, że decydujące dla oceny, czy doszło do rażącego naruszenia prawa materialnego przez zastosowanie art. 3 ust. 6 ustawy o własności lokali, jest to, że przepisy tej ustawy weszły w życie dnia 1 stycznia 1995 r., a w konsekwencji nie mogą być stosowane wstecznie do czynności zawartych w akcie notarialnym z 1976 r. (ani w swoim pierwotnym brzmieniu z 1994 r., ani tym bardziej w brzmieniu zmienionym późniejszymi nowelizacjami). Stoi temu na przeszkodzie zasada *lex retro non agit* zawarta w art. 3 k.c., który stanowi, że ustawa nie ma mocy wstecznej, chyba że to wynika z jej brzmienia lub celu. Ustawa o własności lokali ani przepisy ją zmieniające nie zawierają norm międzyczasowych, które dopuszczałyby jej działanie wstecz. Celem

⁵⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z 8.05.2019 r., I NSNC 2/19.

⁵⁷ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z 13.05.2020 r., I NSNC 28/19.

wskazanej ustawy nie była również regulacja umów zawartych przed jej wejściem w życie. Sąd Najwyższy podzielił również pogląd, że w wypadku, gdy wpis lokalu do księgi wieczystej został dokonany przed 1 stycznia 1995 r., przesłanki dopuszczalności, ważności oraz treść umów o ustanowienie odrębnej własności lokali podlegają prawu dotychczasowemu, a zgodnie natomiast z zasadą bezpośredniego działania nowej ustawy ustanowiona w ten sposób własność lokali podlega od tego dnia nowemu prawu^[58]. Doprowadziło to Sąd Najwyższy do wniosku, że ustawa o własności lokali nie znajduje zastosowania w omawianej sprawie, a tym samym słuszne było stanowisko skarżącego, że sądy I i II instancji, stosując art. 3 ust. 6 tej ustawy, naruszyły prawo materialne. Podsumowując, w sprawie doszło do naruszenia prawa przez sąd poprzez niewłaściwe zastosowanie przepisu prawa materialnego. Z uwagi na naruszenie zasady niedziałania prawa wstecz może być zaś ono rozpatrywane w kategoriach rażącego, zwłaszcza że sąd zastosował w ramach subsumpcji swoistą „kombinację” przepisów obowiązujących w różnych przedziałach czasowych^[59].

W innej sprawie Sąd Najwyższy wskazał, że wydanie zaskarżonego wyroku na podstawie nieobowiązującego przepisu stanowi oczywiście naruszenie prawa materialnego, jednakże naruszenie to w okolicznościach sprawy nie ma charakteru rażącego, a więc takiego, który usprawiedliwiałyby podstawę skargi nadzwyczajnej z art. 89 § 1 pkt 2 u.s.n. W okolicznościach tej sprawy wskazanie nieobowiązującego przepisu prawa jako podstawy rozstrzygnięcia nie miało dla pozwanego bezpośrednio negatywnych skutków i mogłoby nawet zostać potraktowane jako *lapsus calami*, skoro obowiązujący art. 7 ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych wyrażał tożsamą treść, co nieobowiązujący art. 210 Prawa spółdzielczego, a w konsekwencji mimo błędnej podstawy orzeczenie odpowiadało prawu^[60].

5.4. Wznowienie postępowania

W sprawie dotyczącej wznowienia postępowania Sąd Najwyższy uznał, że jako zasadny należy ocenić zarzut rażącego naruszenia przepisów Kodeksu postępowania cywilnego (w skardze wskazano art. 413 w związku z art. 48

⁵⁸ Sąd Najwyższy przywołał pogląd z publikacji – Edward Drozd, „Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 14 lipca 1994 r., III CZP 86/94” *OSP*, nr 5 (1995): poz. 100.

⁵⁹ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z 28.10.2020 r., I NSNC 38/20.

⁶⁰ Wyrok Sądu Najwyższego z 3.06.2020 r., I NSNC 46/19.

§ 3 k.p.c.) poprzez odrzucenie skargi o wznowienie postępowania przez sąd, w składzie którego zasiadał sędzia orzekający w postępowaniu objętym skargą. W opinii Sądu Najwyższego skarżący trafnie zarzucił rażące naruszenie art. 48 § 3 k.p.c. – przepis ten przewiduje, że sędzia, który brał udział w wydaniu orzeczenia objętego skargą o wznowienie, nie może orzekać co do tej skargi. Wydanie przez sąd okręgowy orzeczenia w składzie, w którym zasiadał sędzia podlegający wyłączeniu z mocy ustawy na podstawie art. 48 § 3 k.p.c., nastąpiło w warunkach nieważności postępowania w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c. W konsekwencji niewątpliwie doszło do rażącego naruszenia art. 48 § 3 k.p.c. Wydanie orzeczenia w warunkach nieważności postępowania stanowi bowiem wadliwość, którą cechuje szczególnie duży ciężar gatunkowy. W sprawie doszło również do rażącego naruszenia przez sąd okręgowy art. 407 § 1 k.p.c. poprzez błędne określenie początku biegu terminu do wniesienia skargi o wznowienie postępowania oraz doszło do rażącego naruszenia art. 410 § 2 k.p.c. w zakresie, w jakim sąd okręgowy zaniechał przeprowadzenia powołanego przez powódkę w skardze dowodu z zeznań jej pełnomocnika w charakterze świadka^[61], w celu uprawdopodobnienia zachowania terminu do wniesienia skargi. Jako zasadny Sąd Najwyższy ocenił również zarzut rażącego naruszenia art. 410 § 2 k.p.c. poprzez zaniechanie przeprowadzenia postępowania w celu wykazania powołanej przez powódkę w skardze podstawy wznowienia. Reasumując, sąd okręgowy, wydając zaskarżone postanowienie o odrzuceniu skargi powódki o wznowienie postępowania, rażąco naruszył przepisy prawa procesowego, w tym art. 48 § 3 k.p.c. i art. 407 § 1 k.p.c. oraz art. 410 § 2 k.p.c., naruszając w ten sposób zasadę zaufania obywatela do państwa^[62].

5.5. Ochrona dóbr osobistych

W jednej ze spraw należących do wyróżnionej kategorii Sąd Najwyższy wskazał, że sądy obu instancji, rozważając to, czy naruszenie dobrego imienia powoda miało charakter bezprawny, dokonały ważenia prawa

⁶¹ Na marginesie jedynie (gdyż wykracza to poza tematykę niniejszego artykułu) można wskazać, że *de lege lata*, gdyby ostatecznie doszło do przesłuchania pełnomocnika, a właściwy rzecznik dyscyplinarny powziąłby wiadomość, że takie przesłuchanie miało miejsce i pełnomocnik nie odmówił złożenia zeznań na okoliczności objęte tajemnicą adwokacką/radcy prawnego, doszłoby do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego, w którym pełnomocnik byłby obwinionym.

⁶² Wyrok Sądu Najwyższego z 14.10.2020 r., I NSNC 34/19.

do ochrony czci oraz prawa (wolności) wyrażania poglądów. Prawa te są normatywnie równoważne, wobec czego przyznanie w okolicznościach konkretnej sprawy prymatu jednemu z nich jest w dużej mierze ocenne, a w każdym razie pozostawiające sądowi pewną swobodę. Trudno, wobec tego stwierdzić na tym polu jednoznaczną wadliwość rozumowania sądu bez konieczności prowadzenia złożonych procesów intelektualnych. Wyklucza to możliwość przyjęcia, że w sprawie doszło do rażącego naruszenia prawa^[63].

6 | Orzecznictwo Sądu Najwyższego dotyczące przesłanki z art. 89 § 1 pkt 2 u.SN – wnioski końcowe

Przedstawiony powyżej, siłą rzeczy skrótowy, przegląd orzecznictwa wskazuje, że Sąd Najwyższy, dokonując interpretacji przesłanki skargi nadzwyczajnej z art. 89 § 1 pkt 2 u.SN, kontynuuje wcześniejszą linię orzecniczą dotyczącą rozumienia rażącego naruszenia prawa.

Przed wszystkim w postępowaniach ze skargi nadzwyczajnej Sąd Najwyższy przyjmuje, że pomiędzy przesłanką oczywistego naruszenia prawa a przesłanką rażącego naruszenia prawa zachodzi stosunek nadrzędności. Oznacza to, że każdorazowo w przypadku rażącego naruszenia prawa dochodzi do oczywistego naruszenia normy prawnej, jednakże nie każde oczywiste naruszenie prawa przybierze postać kwalifikowaną w postaci rażącego naruszenia prawa. Na relację nadrzędności oczywistego naruszenia prawa w stosunku do rażącego naruszenia prawa Sąd Najwyższy wskazywał wprost w szeregu orzeczeń^[64]. W orzeczeniach zaś, w których Sąd Najwyższy podkreślał *experesis verbis* różnice zachodzące pomiędzy obu instytucjami, kładł nacisk na znaczenie naruszonego przepisu dla rozpoznania sprawy^[65]. Konsekwentnie oczywistość naruszenia

⁶³ Wyrok Sądu Najwyższego z 8.12.2020 r., I NSNC 44/20.

⁶⁴ Z wielu zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 4 października 2022 r., I NSNC 540/21; 28 września 2022 r., I NSNC 449/21; 6 lipca 2022 r., I NSNC 504/21; 30 czerwca 2022 r., I NSNC 459/21; 18 maja 2022 r., I NSNC 37/22; 27 kwietnia 2022 r., I NSNC 647/21; 5 kwietnia 2022 r., I NSNC 140/21; 9 marca 2022 r., I NSNC 81/21.

⁶⁵ Tytułem przykładu zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 18 stycznia 2023 r., II NSNC 13/23; 13 lipca 2022 r., I NSNC 758/21; 23 czerwca 2022 r., I NSNC 567/21.

prawa stanowiła punkt wyjścia dla ewentualnego stwierdzenia naruszenia prawa w stopniu rażącym.

Zgodnie z powyższym rażące naruszenie prawa spełniać musi warunki oczywistego naruszenia prawa, czyli musi być możliwe do stwierdzenia bez konieczności prowadzenia złożonych rozumowań, w szczególności wykładni prawa wykraczającej poza podstawowe reguły dekodowania normy prawnej, jak również większości wnioskowań prawniczych. Odniesienie do przesłanki oczywistego naruszenia prawa nakazuje bowiem przyjęcie perspektywy, zgodnie z którą naruszenie to jest ewidentne, dostrzegalne *prima facie*. W orzecznictwie Sądu Najwyższego pojawia się czasem relatywizacja oczywistości naruszenia prawa do perspektywy „przeciętnego prawnika”^[66]. Wydaje się, że relatywizacja ta jest nieco wygórowana. Przede wszystkim znaczenie nazwy „przeciętny prawnik” jest niejasne – nie wiadomo, czy oznacza ono osobę w wykształceniu prawniczym, osobę odbywającą lub taką która ukończyła aplikację, czy też w końcu osobę posiadającą określoną praktykę (przeciętną) w zakresie analizy tekstów prawnych albo chociażby wiedzę w tym zakresie? Ponadto, wprowadza ona niepotrzebną w tym kontekście gradację w obrębie denotacji nazwy „prawnik”. Uznanie bowiem istnienia „przeciętnego prawnika”, do którego wiedzy i umiejętności należy się odwołać, automatycznie zakłada istnienie przynajmniej dwóch innych grup prawników, stosownie słabiej i lepiej posługujących się instrumentarium prawniczym, w szczególności instrumentami z zakresu wykładni prawa i rozumowań prawniczych. O ile gradacja w biegłości w zakresie sztuki prawniczej jest czymś niewątpliwym, o tyle uznanie, że oczywiste naruszenie prawa powinno być dostrzegalne dla przeciętnego prawnika, czyli – zgodnie z powyższym – osobę posiadającą określony, wyższy niż podstawowy, poziom wiedzy i umiejętności prawniczych, wydaje się stać w sprzeczności z tym, co kryje się za konotacją nazwy „oczywiste naruszenie prawa”. Jeśli bowiem naruszenie prawa ma być ewidentne, dostrzegalne „na pierwszy rzut oka”, to powinno być możliwe do rozpoznania dla osoby posiadającej podstawową wiedzę z zakresu wykładni prawa.

Kwestią dyskusyjną jest katalog rozumowań prawniczych wykorzystywanych w procesie wykładni lub stosowania prawa, który ma znaczenie dla określenia stopnia oczywistości naruszenia prawa. Jeśli bowiem naruszenie ma być oczywiste, to wykluczone jest prowadzenie bardziej

⁶⁶ Z ostatnich orzeczeń zob.: wyrok Sądu Najwyższego z 18 stycznia 2023 r., II NSNC 13/23.

skomplikowanych operacji intelektualnych. W przypadku stosowania prawa wydaje się, że co do zasady w grę wchodzić będzie – jako najprostszy – model sylogistyczny, zaś w przypadku wykładni prawa przede wszystkim językowe reguły interpretacji^[67]. Ostatni wniosek w szczególności będzie zasadny w sytuacji, gdy zastosowanie językowych reguł wykładni prowadzi do rekonstrukcji jednoznacznej normy prawnej. Z drugiej jednak strony nie można *a priori* wykluczyć sytuacji, w której, przy braku konkluzywności wykładni językowej, wynik wykładni systemowej lub funkcjonalnej będzie oczywisty, a tym samym oczywiste naruszenie prawa wiązać się będzie z oczywiście niewłaściwym zastosowaniem reguł wykładni systemowej lub funkcjonalnej.

W świetle powyższego przyjęć należy, że błąd w zastosowaniu wnioskowań prawniczych, co do zasady, nie będzie uznany za oczywiste naruszenie prawa. W przypadku klasycznie rozumianych wnioskowań prawniczych dochodzi bowiem do rekonstrukcji norm prawnych II stopnia, czyli takich, które nie są bezpośrednio zakodowane w tekście prawnym. Etap wnioskowania prawniczego każdorazowo poprzedzony więc musi być etapem wykładni prawa^[68]. Tym samym, z uwagi na złożony charakter wnioskowań prawniczych, trudno uznać, by tego rodzaju operacje intelektualne można było określić mianem podstawowych.

Elementem kontynuacji dotychczasowej linii orzeczniczej jest również przyjęcie, że rażące naruszenie prawa wiąże się z naruszeniem przepisu o takim znaczeniu dla prawidłowego rozpoznania, a także rozstrzygnięcia sprawy i uczynieniem tego w taki sposób, iż mogło to mieć istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia. W szczególności rozpatrując skargi nadzwyczajne Sąd Najwyższy uzależnia ocenę wagi naruszenia prawa i jej kwalifikacji jako rażącego od: wagi naruszonej normy (jej pozycji w hierarchii norm prawnych), stopnia (istotności) jej naruszenia i skutków naruszenia dla stron postępowania.

W kontekście skargi nadzwyczajnej wątpliwości wiążą się z możliwością uzależnienia oceny rażącego naruszenia prawa od zaistnienia skutków niemożliwych do aprobaty w świetle wymagań praworządności, czy też powodujących niemożność akceptacji zaskarżonego orzeczenia jako aktu

⁶⁷ Wiąże się to z wyróżnioną rolą wykładni językowej. Zob. postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z 11 lutego 2014 r., P 50/11; wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 28 czerwca 2000 r., K 25/99; uchwała siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 1 marca 2007 r., III CZP 94/06.

⁶⁸ Szerzej zob. np.: Oktawian Nawrot, *Wprowadzenie do logiki dla prawników* (Warszawa: Wolters Kluwer, 2020), 285-293.

wydanego przez organ praworządne państwa. W tym kontekście rozważyć bowiem należy relację przesłanki szczególnej określonej w art. 89 § 1 ust. 2 u.s.n. do przesłanki ogólnej skargi nadzwyczajnej.

Jak wskazano w punkcie pierwszym, instytucja skargi nadzwyczajnej umożliwia wyeliminowanie z obrotu prawnego prawomocnego orzeczenia sądu z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej (tzw. przesłanka ogólna skargi nadzwyczajnej), o ile wystąpi jedna z przesłanek szczególnych wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.s.n. Konsekwentnie stwierdzenie rażącego naruszenia prawa nie przesądza samo z siebie o zaistnieniu przesłanki ogólnej skargi nadzwyczajnej. Okoliczność ta prowadzi do konieczności wyraźnego odróżnienia przesłanki ogólnej od analizowanej przesłanki szczególnej skargi nadzwyczajnej. Jakkolwiek więc nie ulega wątpliwości, że instytucja skargi nadzwyczajnej stanowi koherentną całość, zaś jej celem nie jest eliminowanie z obrotu prawnego wszelkich prawomocnych orzeczeń, nawet takich, które w sposób rażąco naruszają prawo, lecz jedynie tych, które nie dają się pogodzić z zasadami demokratycznego państwa prawnego, tak nie można utożsamiać na jej gruncie rażącego naruszenia prawa z naruszeniem zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Na tle skargi nadzwyczajnej odrzucić więc z pewnością należy sformułowany w doktrynie pogląd, że rażące naruszenie prawa wiązać się powinno z naruszeniem wartości konstytucyjnych. Obok przedstawionego wyżej argumentu na rzecz niemożliwości takiego powiązania w przypadku skargi nadzwyczajnej przemawia brzmienie art. 89 § 1 pkt 1 u.s.n. Zgodnie z przywołanym przepisem przesłanką szczególną skargi nadzwyczajnej może bowiem być naruszenie zasad lub wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji. Wyraźne oddzielenie przez ustawodawcę rażącego naruszenia prawa od naruszenia zasad, wolności lub praw określonych w Konstytucji prowadzi do wniosku, że rzeczzone powiązanie nie tylko nie jest konieczne, ale nadto, że interpretacja poszczególnych przesłanek szczególnych skargi nadzwyczajnej powinna być od siebie niezależna.

Z uwagi na powyższe za niezasadną na tle skargi nadzwyczajnej należy uznać konieczność łączenia przesłanek rażącego naruszenia prawa z jego skutkami niemożliwymi do zaakceptowania w ramach demokratycznego państwa prawnego. Te ostatnie badane są bowiem w kontekście przesłanki ogólnej skargi nadzwyczajnej. Z tego też względu właściwe wydaje się ograniczenie prowadzonego przez Sąd Najwyższy badania

okoliczności mających wpływ na rażący charakter naruszenia prawa do oceny oczywistości naruszenia normy prawnej, znaczenia tej normy z punktu widzenia rozstrzygnięcia sprawy, a także istotności wpływu naruszenia na treść orzeczenia.

W kontekście przesłanki rażącego naruszenia prawa z art. 89 § 1 pkt 2 u.s.n wspomnieć również należy problematykę rażącego naruszenia prawa stosownie poprzez jego błędną wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie. Nie ulega naturalnie wątpliwości, że na wnoszącym skargę nadzwyczajną spoczywa obowiązek precyzyjnego określenia w czym konkretnie upatruje rażącego naruszenia prawa. Faktyczne trudności mogą jednakże wystąpić w sytuacji, gdy w sprawie cywilnej nie zostało sporządzone uzasadnienie zaskarżonego orzeczenia. Wnoszący w takiej sytuacji skargę, korzystając z własnego doświadczenia, musi więc rekonstruować możliwe rozumowanie sądu, w oparciu o niepewne przesłanki. Zgodnie bowiem z art. 92 u.s.n wyłącznie Sąd Najwyższy uprawniony jest do zażądania sporządzenia zaskarżonego orzeczenia. Wydaje się, że ustawodawca powinien rozważyć rozszerzenie katalogu podmiotów uprawnionych do wystąpienia do sądu powszechnego z żądaniem sporządzenia uzasadnienia o podmioty uprawnione do wniesienia skargi nadzwyczajnej. W obecnym stanie prawnym podmioty te – formułując zarzut rażącego naruszenia prawa, nawet jeśli podejrzewają, które przepisy zostały naruszone – nie są w istocie w stanie stwierdzić, czy doszło do tego z uwagi na błędną ich wykładnię czy też niewłaściwe zastosowanie^[69].

W kontekście zarzutów błędnej wykładni prawa zgodzić się należy z Sądem Najwyższym, że zarzut błędnej wykładni chybiony będzie w sytuacji, gdy określony przepis w sprawie nie został zastosowany, a zatem nie doszło do jego wykładni. Sprawa jednak się komplikuje, gdy w ramach procesu wykładni określonego przepisu sąd *meriti* zobowiązany był do uwzględnienia innych przepisów lub orzeczeń trybunałów międzynarodowych, bezpośrednio i jednoznacznie wpływających na treść dekodowanej normy prawnej. Taka sytuacja miała miejsce w związku z jedną z rozpatrywanych przez Sąd Najwyższy skarg nadzwyczajnych. Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że nieuwzględnienie w procesie wykładni przepisu prawa krajowego, wprowadzonego do porządku prawnego w wyniku implementacji aktu prawa unijnego, a także orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej dotyczącego wspomnianego aktu, stanowi rażące naruszenie prawa przez błędną jego wykładnię. Na sądzie

⁶⁹ Sytuacja taka miała miejsce m.in. w sprawie I NSNC 504/21.

krajowym spoczywa bowiem obowiązek prounijnej oraz zorientowanej na prawo unijne wykładni przepisów krajowego prawa materialnego^[70]. Stanowisko to, jako ugruntowane zarówno w orzecznictwie^[71], jak i doktrynie^[72], uznać należy za zasadne.

Bibliografia

- Adamczyk Andrzej, „Zakres przedmiotowy odpowiedzialności majątkowej funkcjonariuszy publicznych za rażąco naruszenie prawa” *Przegląd Prawa Publicznego*, nr 7-8 (2012): 20-31.
- Argumenty i rozumowania prawnicze w konstytucyjnym państwie prawa. Komentarz*, red. Monika Florczak-Wątor, Andrzej Grabowski. Kraków: Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, 2021.
- Drozd Edward, „Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 14 lipca 1994 r., III CZP 86/94” *OSP*, nr 5 (1995): poz. 100.
- Filipczyk Hanna, „Kiedy prawo jest naruszone rażąco (w sprawach podatkowych)? Uwagi na tle orzecznictwa sądów administracyjnych” *Monitor Podatkowy*, nr 10 (2009): 20-24.
- Grajewski Jan, Sławomir Steinborn, „Komentarz do art. 523”, [w:] *Komentarz aktualizowany do art. 425-673 Kodeksu postępowania karnego*, red. Lech Krzysztof Paprzycki. LEX, 2015.
- Grzeszczyk Wincenty, „Komentarz do art. 523”, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*. LEX, 2014.
- Kozielewicz Wiesław, „Komentarz do art. 523”, [w:] *Kodeks postępowania karnego*, t. II, *Komentarz. Art. 425-682*, red. Dariusz Drajewicz. Warszawa: Legalis, 2020.
- Kucharski Dominik, *Rażąco naruszenie prawa jako przesłanka stwierdzenia nieważności decyzji określona w art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a.* LEX 2019.

⁷⁰ Wyrok Sądu Najwyższego z 23 lutego 2023 r., II NSNC 88/23.

⁷¹ Z wielu zob.: wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 10 kwietnia 1984 r., w sprawie *Sabine von Colson i Elisabeth Kamann przeciwko Land Nordrhein-Westfalen*; wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 4 lipca 2006 r., w sprawie C-212/04 *Adeneler i inni przeciwko Ellinikos Organismos Galaltos (ELOG)*; wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 17 sierpnia 2007 r., P 16/06; wyrok Sądu Najwyższego z 26 czerwca 2013 r., I CSK 366/12; uchwała Naczelnego Sądu Administracyjnego z 28 maja 2007 r., I FPS 5/06

⁷² Z wielu zob.: *Argumenty i rozumowania prawnicze w konstytucyjnym państwie prawa. Komentarz*, red. Monika Florczak-Wątor, Andrzej Grabowski (Kraków: Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, 2021), 922-933; Lech Morawski, *Zasady wykładni prawa* (Toruń: TNOiK, 2010), 143-147.

- Łochowski Marcin, „Komentarz do art. 479^{31a}”, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505³⁹*, t. I, red. Tomasz Szanciło. Warszawa: Legalis, 2019.
- Matan Andrzej, *Rażące naruszenie prawa jako przesłanka odpowiedzialności majątkowej funkcjonariusza publicznego*. LEX, 2014.
- Mierzwińska-Lorencka Joanna, „Komentarz do art. 523”, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do nowelizacji 2019*. LEX, 2020.
- Morawski Lech, *Zasady wykładni prawa*. Toruń: TNOiK, 2010.
- Nawrot Oktawian, *Wprowadzenie do logiki dla prawników*. Warszawa: Wolters Kluwer, 2020.
- Pawełek Marcin, „Naruszenie art. 430 § 1 KPK jako podstawa kasacji” *Prokuratura i Prawo*, nr 6 (2010): 51.
- Rotkiewicz Marek, „Komentarz do art. 1”, [w:] *Ustawa o odpowiedzialności majątkowej funkcjonariuszy publicznych za rażące naruszenie prawa. Komentarz*. Warszawa: Legalis, 2018.
- Sakowicz Andrzej, „Komentarz do art. 523”, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz. Warszawa: Legalis, 2023.
- Szczucki Krzysztof, *Ustawa o Sądzie Najwyższym. Komentarz*. Warszawa: Wolters Kluwer, 2021.
- Świecki Dariusz, „Komentarz do art. 523”, [w:] *Kodeks postępowania karnego, t. II, Komentarz aktualizowany*, red. Dariusz Świecki. LEX, 2020.
- Tabaka Katarzyna Dorota, „Rażąca niesprawiedliwość orzeczenia a rażące naruszenie prawa” *Studia Iuridica Lublinensia*, 2 (2016): 211-244.
- Zagrodnik Jarosław, *Metodyka pracy obrońcy i pełnomocnika w sprawach karnych i karnych skarbowych*. Warszawa: Wolters Kluwer, 2020.

